

НАЦИОНАЛНА ХУДОЖЕСТВЕНА АКАДЕМИЯ

ФАКУЛТЕТ ЗА ИЗЯЩНИ ИЗКУСТВА

КАТЕДРА „РИСУВАНЕ“

**ПРОУЧВАНЕ, АДАПТАЦИЯ И РЕАЛИЗАЦИЯ ЧРЕЗ СРЕДСТВАТА НА
РИСУНКТА НА КАРТИ ТАРО**

(Върху творчеството на Йеронимус Бош, Густав Климт, Едгар Алън По)

АВТОРЕФЕРАТ

АТАНАС АЛЕКСАНДРОВ АТАНАСОВ

НАЦИОНАЛНА ХУДОЖЕСТВЕНА АКАДЕМИЯ

ФАКУЛТЕТ ЗА ИЗЯЩНИ ИЗКУСТВА

КАТЕДРА „РИСУВАНЕ“

**ПРОУЧВАНЕ, АДАПТАЦИЯ И РЕАЛИЗАЦИЯ ЧРЕЗ СРЕДСТВАТА НА
РИСУНКТА НА КАРТИ ТАРО**

(Върху творчеството на Йеронимус Бош, Густав Климт, Едгар Алън По)

АВТОРЕФЕРАТ

АТАНАС АЛЕКСАНДРОВ АТАНАСОВ

Шифър и наименование на научната специалност: 05. 08. 06. Изкуствознание и
изобразителни изкуства

Научен ръководител: проф. Станислав Памукчиев

СЪДЪРЖАНИЕ:

УВОД	стр. 1
I ГЛАВА Исторически данни: <i>1. Първите карти; 2. Картите на шестнадесетте богове – теството предшественик на Таро; 3. Триумфите; 4. Висконти-Сфорца Таро; 5. Картите изработени във Ферара за фамилията Д'Есте; 6. Тарото на Мантеня; 7. Таро Сола-Буска</i>	стр. 4
II ГЛАВА Значение, символика и иконография на Големите Аркани. Технология за изработване на карти Таро	стр. 9
III ГЛАВА Съвременни интерпретации на картите Таро: <i>1. Тарото на Салвадор Дали; 2. Градините на Таро на Ники дьо Сен Фал; 3. Картите Таро на Ясен Гюзелев</i>	стр. 16
IV ГЛАВА Карти Таро от Атанас Атанасов	стр. 19
V ГЛАВА Карти Таро по стихове на Едгар Алън По. Подготвителни рисунки. Творчески процес	стр. 21
ЗАКЛЮЧЕНИЕ	стр. 25
ПРИНОСИ	стр. 29
БИБЛИОГРАФИЯ	стр. 30

Дисертационният труд съдържа:

Увод, пет глави, заключение, библиография, приложения. Целият обем на труда е изложен в 142 страници от които 114 страници текстова част и 28 страници цветен илюстративен материал.

Дисертационният труд е обсъден в катедра „Рисуване“ на НХА.

УВОД

За картите Таро са изписани много книги. И до днес продължават да излизат нови издания, които се опитват да задоволят интереса на читателите. Този интерес в най-голяма степен е предизвикан от желанието на много хора, които искат да погледнат в бъдещето, да научат съдбата си, да предотвратят допускането на някои грешки, или да постъпят правилно в дадена ситуация. Повечето от тези трудове имат езотеричен характер, посветени са на символиката на Арканите и възможностите, посредством различни системи за гадаене на бъдещето. Други книги са посветени на историята на картите Таро, която също е изпълнена с противоречия, взаимно отхвърлящи се теории относно произхода и разпространението им. Близо сто и петдесет години езотериците се опитват да налагат мнението, че картите произхождат от древен Египет или пък имат еврейски произход, но за съжаление изследователите не разполагат с достатъчно артефакти и документи, за да се преборят успешно с тази „митология“.

Едва в началото на ХХ век, добива популярност теорията, че произхода на изображенията от колодите трябва да се търси в епохата на Ренесанса в Италия. В книгата си „Картите таро. История, иконография, езотерика“ (Лион, 1947 г.) холандецът Герхард ван Рийнберг анализира отделните аркани, като търси корените им в класическата литература и средновековната иконография и стига до извода, че Таро се заражда в края на средновековието в Италия.

Друг изследовател на Таро е американската библиофилка Гъртруд Моукли, която през 1966 година издава книгата си „Картите Таро нарисувани от Бонифачо Бембо за

фамилията Висконти-Сфорца¹, където авторката прави връзка между Големите Аркани (Триумфите) и някои средновековни празници, карнавалът и процесииите организирани по повод бляскавите победи на големите благородни фамилии, също наречени триумфи. Друга заслуга на нейния труд е опита да датира и локализира възникването на таро – дворовете от долината на река По, през XV век.

През 1978 година американският издател Стюарт Каплан отпечатва първия том от „Енциклопедия на картите Таро“. Голяма част от най-детайлните проучвания на различни изследователи намират място в тази книга. Тя съдържа огромен брой илюстрации, архивни документи, стари тестета карти от личната му колекция, които потвърждават теорията, че картите Таро са възникнали в този си вид именно в Италия.

Художници като Салвадор Дали и Ники дьо Сен Фал са изкушени да навлязат в тази територия на езотериката. По нататък в текста се отделя специално внимание на техните произведения, особено на „Градината на Таро“ на френската художничка Ники дьо Сен Фал, която интерпретира темите и героите на Арканите в огромни пластички и ги разполага в парково пространство.

В желанието си да издаде колоди от най-големите художници, в началото на деветдесетте години, Пиетро Алиго, артистичен директор на издателство “Lo Scarabeo” Торино, възлага на българския илюстратор Ясен Гюзелев да нарисува колода от 22 карти по произведения на Леонардо да Винчи. Това дава начало на една голяма серия таро по произведения на: Албрехт Дюрер, гравирани и колорирани от италианеца Джиачинто Гауденци (78 карти); Йеронимус Бош, нарисувани от Атанас Атанасов (78 карти); Брьогел, от Гуидо Зиборди (78 карти); Ботичели, от Атанас Атанасов (78 карти); Джото, от Гуидо Зиборди (78 карти); Густав Климт, от Атанас Атанасов (78 карти).

Като се има предвид, че проблемите на рисунката са от особена важност за този труд, предмет на изследването са предимно ръчно рисувани карти от времето на

¹MOAKLEY, GERTRUDE. The Tarot Cards Painted by Bonifacio Bembo for the Visconti-Sforza Family: An Iconographic and Historical Study. The New York Public Library, 1966. Pp. 134.
<<http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/00043079.1969.10789224>>

Ренесанса. Една от целите на този труд е картите Таро да бъдат проучени от една различна гледна точка - не от тази на езотеристите, нито пък тази на историците, а гледната точка на някои от художниците, създали поредица тестета, опитвайки се да се вмъкнат под „кожата“ на великите майстори, адаптирайки техните произведения, като карти Таро. В своята колода, дори Салвадор Дали се опира на класически картини от различни художници, като ги цитира с необходимото уважение, но и без колебание навлиза в тяхното пространство, когато е необходимо.

Важно е да се отбележи, че при създаването на карти Таро, базирани на творчеството на известни художници, са използвани единствено средствата на рисунката. За създаването на тази поредица не са използвани скенер или Photoshop. Неразделна част от труда са множеството подготвителни рисунки.

Някои от най-известните и разпространени карти Таро, като например Уайт-Райдър Таро или Алистър Кроули Таро и др., не са във фокуса на настоящето изследване. Въпреки, че притежават голямо значение за езотеристи и гадатели, те не представляват интерес от художествена гледна точка.

Основната цел на настоящия труд е чрез културно-исторически, сравнителен анализ, биографичен и описателен метод да бъде събрана необходимата информация и познание за създаване, чрез средствата на рисунката на една нова оригинална колода карти Таро, на базата на цитати от творчеството на Едгар Алън По.

I ГЛАВА

ИСТОРИЧЕСКИ ПРЕГЛЕД.

1.1. ПЪРВИТЕ КАРТИ

Картите за игра са създадени в Китай около VIII век и са разпространени на Запад, през Индия и Персия до Близкия Изток. Доказателства за това са открити под формата на останки на няколко ислямски карти от това време и се намират в музея Бенаки в Атина. В Европа се пренесени от арабите (сарацините). Поради липсата на по-ранни доказателства за това, се смята, че картите се появят за първи път в Испания около 1360 г. Оттам те бързо се разпространяват на Север из цяла Европа. Има данни, че в Италия картите се разпространяват направо от ислямските страни.

В края на XIV в. играта на карти става популярна в целия континент. Управляващите осъзнават опасността от това явление и издават декрети и разпоредби, насочени срещу лошите навици. Благодарение на тези документи, запазени в архивите, може да бъде проследено и приблизително датирано разпространението на играта на карти в различните страни.

1. Как са изглеждали древните карти?

Оскъдни са съществуващите доказателства за това, поради нетрайността на материала – хартията, използвана за направата им. В „Общинския музей по история“ в Барселона има два неразрязани листа от около 1390 г., по които личат обозначенията на цифрите на Жезли, Мечове и Купи, но за съжаление не е останало нищо, което да подсказва как са изглеждали илюстрациите на останалата част от тестето. Малко повече информация може да се намери в “Трактат за смъртта и разговори по хуманитарни дисциплини”, написан от монаха Йоханес Райнфелден в края на XIV век в Базел. Там монахът говори за пет различни игри на карти, появили се наскоро в Швейцария, заявявайки, че не знае откъде са дошли. Според монаха тези игри отразяват много точно йерархичната структура на света по това време - в тях съществуват крал, кралица, благородници и обикновени хора. За съжаление, той не уточнява различните “бои”, а само структурата на петте тестета, състоящи се от фигури и числа. Предполага се, че става дума

за познатите и до ден днешен “латински бои”: Купи, Кари, Спатии и Пики. Вероятно тези символи на картите за игра са разпространени в цяла Европа от самото начало на тяхната появата на континента. Но скоро започват да се произвеждат нови модели, за да се задоволят изискванията на аристокрацията, да притежава все по-красиви и добре изработени тестета, в които много често присъстват съответните фамилни гербове. Свидетелства за това има в архивите на тези фамилии, където са записани сумите, плащани за изработването на тези карти.

Тесте карти от тази епоха е нарисувано за анонимен поръчител през 1427 г. в югозападна Германия. То е известно като “Щутгартер Картеншпил”и е съставено от петдесет и две фигури, разделени на четири бои: Елени, Кучета, Патици и Соколи. На същата ловна тематика е и колодата от петдесет и шест карти, наречена “Игра на лов от Амбрас”, изработена около 1440-1445 г. от художника Конрад Виц.

Всички колоди, които са споменати дотук, са карти за игра.

2. Картите на шестнадесетте богове – тестето, предшественик на Таро

Херцогът на Милано, Филипо Мария Висконти (1392 – 1447) е толкова запален по игрите на карти, че поръчва през 1415 г. едно тесте с изображения на древни божества и животни, които са им подчинени. За съжаление, тези карти не са запазени до днес, но подробно описание на тази игра има в трактата на Марциано да Сант’Алоизо, съхраняван в Националната библиотека в Париж. От изключителна важност е, че в това произведение се намират първите следи, че играта на Триумфите произхожда от Милано. Марциано описва шестнайсетте божества, както и връзката им с четири теми от етичен характер, символно представени от различни птици: богатство - орел, добродетел - феникс, девственост – гугутка, и удоволствия - гълъб.

Изброените божества застъпени в тематиката са: 1. Юпитер; 2. Юнона; 3. Палада; 4. Венера; 5. Аполон; 6. Нептун; 7. Диана; 8. Бакхус; 9. Меркурий; 10. Марс; 11. Веста; 12. Церер; 13. Херкулес; 14. Еол; 15. Дафнис; 16. Купидон.

3. Триумфите

При проучването на други колоди карти Таро, създадени по поръчка на Фамилията Висконти, е необходимо да се обясни какво представляват така наречените Триумфи. Това

е терминът, с който се описват алегиите на картите Таро. Играта Таро се състои от 56 числени карти, които имат арабски произход, и 22 наречени Триумфи или Големи Аркани. В играта по-силните карти са именно Почестите, Благородните фигури - Крал, Кралица, Рицар и Паж, след тях идват числените.

Триумфите могат да бъдат разделени на четири основни групи:

1. Човешки състояния (Магьосникът, Лудият, Отшелникът, Провесеният, Колесницата, Папата, Императорът, Императрицата)
2. Алегии на добродетелите (Силата, Справедливостта, Умереността, Любовта)
3. Символи на космическата структура (Слънце, Луна, Звезди и Кулата като божествения огън и гръмотевици)
4. Съдбата на хората (Колелото на съдбата, Смъртта, Дяволът, Страшният съд)

Фигурите в най-старите тестета не са номерирани, а това прави невъзможно определянето на тяхната поредност. Кои карти триумфи са по-силни и кои по-слаби може само да се предполага? Допуска се, че картите с най-ниска стойност са тези, които се отнасят до човешките състояния. По-силни са алегиите на добродетелите, след тях идва Смъртта, Луната, Слънцето, Звездите и накрая Страшният съд.

4. Висконти-Сфорца Таро

Това е най-пълната колода карти, запазена до днес, от това време (74 от 78 карти). Веднага се забелязва приликата с две други ломбардски тестета – Висконти ди Модроне Таро или Картите Кари-Йеил (наречени така на името на колекционера Мелберт Б. Кари), който ги подарява на библиотеката на университета Йеил) и Тестето Брамбилла от галерия Брера в Милано. За тези две тестета се приема, че са създадени по поръчка на херцога на Милано, Филипо Мария Висконти - срещат се хералдическите символи на фамилията, както и златният флорин на стария херцог, от което следва, че са създадени приблизително по едно и също време - около 1442-1447 година. Макар че и двете колоди са изпълнени по една и съща схема, все пак има различия в маниера на рисунката. Това означава, че има един модел, който е се разработва от различни художници.

Много са неизвестните около тази емблематична колода карти, но е сигурно, че това тесте карти, оказва огромно влияние върху производството на рисувани Триумфи в

Милано. Висконти-Сфорца Таро е прототип на голяма част от картите, правени в херцогството, а друга голяма част са негови копия.

Съществуват спорове за това дали игрите с Триумфи възникват първо в Милано в двора на Филипо Мария Висконти или в двора на фамилията д'Есте във Ферара? Писмени свидетелства за Триумфите се намират в споменатите вече счетоводни регистри на херцога на Ферара, но някои изследователи на Таро допускат, че играта е донесена от Бианка Мария Висконти при гостуването ѝ на маркиз Николо д'Есте от септември 1440 г. до април 1441 г.

5. Картите, изработени във Ферара за фамилията Д'Есте

Независимо, дали Милано е родното място на играта на триумфите, или Ферара, тази традиция се развива успоредно и на двете места. Важно е твърдението, че има запазени карти от четири тестета, безспорно произведени по поръчка на фамилията Д'Есте. Общо 59 карти, от които 29 Триумфи, а останалите са от серията на редовите карти. Първата колода от тях е несъмнено най-популярна и с най-висока художествена стойност. Тя се състои от шестнадесет триумфа и едно вале пика. Това е така нареченото Таро на Карл VI.

Следващата колода от Ферарските карти е Таро на Ерколе I Д'Есте. Рисувано е малко по-рано (от тарото Карл VI) и се различава по изпълнение като рисунка и колориране. Прецизното гравирание и позлата е общото между тези две тестета.

Третото тесте от картите, направени във Ферара, е наречено Таро на Каstell Урсино. Съдейки по някои хералдически знаци и надписи, то може да бъде приписано на Алесандро Сфорца (1409 – 1473), владетел на Пезаро и брат на владетеля на Милано, Франческо.

Четвъртото запазено тесте от серията произведени във Ферара е т.нар. Таро Ротшилд. Изследователите на Таро са установили интересни факти при внимателен лабораторен анализ – основната рисунка на тези карти не е правена, както при другите тестета, а е ксилографски отпечатък, който допълнително е колориран с темпера, а фонът е гравирани и позлатен допълнително по характерния за ферарските майстори начин.

Изводът е, че по това време вече се тиражират по-евтини карти за масова употреба, защото производството на матрица не е оправдано само за единични бройки и явно се търси начин за серийно производство. Това от своя страна доказва, че картите Таро

добиват вече голяма популярност и се търсят не само от аристокрацията, но и от простолудието. Част от това тесте в момента се намира в Лувъра, а друга част в Градския музей в Басано дел Грапа.

6. Тарото на Мантеня

За петдесет и двете карти, наречени на ренесансовия художник Андрея Мантеня, липсват доказателства, че става дума за произведение изпълнено от този майстор. Липсват и други данни, насочващи към истинския автор на този шедьовър. За изследователите на ранната италианска гравюра на дърво е почти сигурно, че тези карти са изработени или във Ферара, или в някой венециански град около 1465 година.

В своята книга „Животът на творците”, Джорджо Вазари пише, че Андрея Мантеня гравира на мед Триумфи с такова майсторство и вещина, които са считани за перфектни и други такива не са познати. Дали става въпрос за известното Таро на Мантеня? За историците този кратък цитат е показателен, че наименованието Триумфи се използва не само за карти Таро, но и за други видове карти, включително и тези, известни като Таро на Мантеня, защото те не са карти Таро като тези, описани до този момент. Тяхната структура и съдържание са напълно различни. Разделени са на пет групи от по десет карти (А, В, С, D, Е). На всяка карта буквата е отбелязана в долния ляв ъгъл, по средата е обозначен поредният номер на картата с римски цифри, а в долния десен ъгъл - съответстващата арабска цифра. Поредността на цифрите не следва логическия ред от буква А към В, С, D, Е, а върви в обратен ред, като започва с 1 от буква Е и завършва с 50 на буква А. Очевидно тази номерация служи за улеснение на практическото използване на картите. Те едва ли са използвани за хазартни игри, а по скоро за интелектуални.

7. Таро Сола-Буска

Интересно тесте, считано за едно от най-влиятелните творения на италианския Ренесанс в тази област е Таро Сола-Буска. Наименованията на двадесет и двата Триумфа и шестнадесетте Почести са доста необичайни – герои както на гръко-римската митология, така и библейски личности. Някой образи от числителните карти могат да бъдат свързани с ренесансовата алхимична традиция. Предполага се, че колодата е изработена във Венеция, защото на Триумф XV се разчита надписът „*Сенатът и Народът на Венеция*”.

II ГЛАВА

ЗНАЧЕНИЕ, СИМВОЛИКА И ИКОНОГРАФИЯ НА ГОЛЕМИТЕ АРКАНИ.

ТЕХНОЛОГИЯ ЗА ИЗРАБОТВАНЕ НА КАРТИТЕ ТАРО

1. Значение, символика и иконография на Големите Аркани.

В края на XIV век в цяла Европа се разпространява духовно, литературно и артистично движение известно като Хуманизъм, което напълно променя концепцията за обикалящия ни свят, като поставя човека на преден план и постепенно измества властващите средновековни религиозни догми. Хуманистичната философия преоценява класическата гръцка и римска култура и им дава ново тълкуване според християнската гледна точка. Забранените фигури на езическите богове и митология се появяват отново, но вече натоварени с възпитателно-морализаторски функции. Картите Таро са плод на точно такава симбиоза от езичество и християнство. В началото служат предимно като средство за забавление, като хазартни и интелектуални игри и се ползват предимно от аристокрацията, ръчно рисувани и позлатявани в ателиетата на известни майстори. Впоследствие се появяват по-евтини варианти – ксилографски отпечатъци, достъпни за по-широки слоеве от народа и картите стават още по-популярни. Алегориите в тези карти са често срещани, както в средновековните катедрали, обществени сгради, така и в илюстрираните кодекси и астрологичните трактати от своето време. Те имали и възпитателен характер, защото чрез забавлението хората извличали и познание за християнската мистика. Чак през XVIII век картите Таро се превръщат в магичен инструмент и придобиват езотеричния характер, с който са популярни и до днес, благодарение на протестантския пастор Антоан Курт де Гебелин (1719-1784), секретар на Масонската ложа „Les Neuf Soeurs” и влиятелен член на „Philathes” – тайно общество за възраждане и изучаване на окултните науки. Той погрешно свързва Арканите с религиозните символи на Египет, кабалистически и астрологически символи и митичната книга на Тот – магьосническа книга, съдържаща всички мистерии на света. Въпреки, че неговата теория е отричана и оспорвана, тя става доста популярна и има голямо влияние.

Колодата се състои от 78 карти разделени на две групи – Голяма Аркана (22 карти) – Алегорични фигури номерирани от 0 до 21, които ще бъдат разгледани по-подробно, Малка Аркана (56 карти) – разделени на четири цвята (купи, бастуни или тояги, пари, мечове или саби), номерирани от 1 до 10 и четири фигури – Крал, Кралица, Вале и Ездач или Конник.

В общи линии Големите Аркани запазват едни и същи значения и иконография през вековете, но все пак в началото на XVI век някои карти са обогатени и допълнени със символи характерни за епохата – така например картата *Кулата* се изпълва с библейски смисъл, свързвайки се с историята на Йов (разрушаването на неговата къща), докато *Звездите*, се променят според платоническата концепция за звездния произход на душата.

0. ЛУДИЯТ

ИЗПРАВЕН:

творческа личност, безразсъдство, лекомислие, екстравагантност, прахосничество, неустойчивост

ОБЪРНАТ:

несигурност, апатия, колебание,

I. МАГЪОСНИКЪТ

ИЗПРАВЕНА:

силна воля, самоувереност, ловкост, хитрост, дипломатичност, творчество, сръчност, интелигентност, проникателност

ОБЪРНАТА:

неустойчивост, шарлатанство, кариеризъм, безволие, лукавство

II. ПАПЕСАТА

ИЗПРАВЕНА:

божествена мъдрост, уравновесеност, прозорливост, съдържаност, интуитивност, извор на творческа мощ.

ОБЪРНАТА:

самонадеяност, безчувственост, егоизъм, невежество, нетърпение, неморалност

III. ИМПЕРАТРИЦАТА

ИЗПРАВЕНА:

интелигентност, женственост, майчинство, развитие, напредък, действеност, семейна стабилност, спокойствие породено от хармония с природата

ОБЪРНАТА:

нерешителност, суетност, лекомислие, загуба на силата, пражосничество, майчинско подтисничество

IV. ИМПЕРАТОРЪТ

ИЗПРАВЕНА:

земна сила, светска власт, законност, непоклатима воля, баща, брат, съпруг, водач, лидер, мъжко влияние, творчески потенциал

ОБЪРНАТА:

деспотизъм, арогантност, незачитане, неосъществени амбиции, загуба на сила, незрялост

V. ПАПАТА

ИЗПРАВЕНА:

доброта, милосърдие, мъдрост, скромност, търпимост, религиозна опора, съчувствие, ключ към неизвестното

ОБЪРНАТА:

робство, пасивност, плахост, стремеж към власт, липса на реализъм, клевета

VI. ВЛЮБЕНИТЕ

ИЗПРАВЕНА:

привличане, любов, красота, хармония, единомислие, съвършенство, доверие, оптимизъм

ОБЪРНАТА:

неуспех, съблазън, неразумна любов, нравствен провал, двусмисленост

VII. КОЛЕСНИЦАТА

ИЗПРАВЕНА:

триумф, напредък, инициативност, война, отмъщение, победа, път

ОБЪРНАТА:

потисничество, натрапване на собственото мнение, егоизъм, безскрупулност

VIII. СПРАВЕДЛИВОСТТА

ИЗПРАВЕНА:

справедливост, законност, равновесие, разум, добронамереност, честност, хармония, удовлетворение, дипломатичност

ОБЪРНАТА:

несправедливост, пристрастно отношение, предразсъдъци, проблеми със закона

IX. ОТШЕЛНИКЪТ

ИЗПРАВЕНА:

предпазливост, вгълбеност, мъдрост, отказ от земното, благоразумие,

ОБЪРНАТА:

тъга, самота, жертвоготовност, страх пред новото, криза, отстъпление

X. КОЛЕЛОТО НА СЪДБАТА

ИЗПРАВЕНА:

нов цикъл, късмет, промяна, предопределеност, дар от бога, връхна точка, неочакван обрат, победа

ОБЪРНАТА:

затваряне на благоприятен цикъл, непреодолими беди, неблагоприятен резултат, поражение

XI. СИЛАТА

ИЗПРАВЕНА:

сила на духа, духовна енергия, смелост, решителност, увереност, физическа сила,

ОБЪРНАТА:

слабост, безразсъдност, провал, липса на хармония

XII. ПРОВЕСЕНИЯТ

ИЗПРАВЕНА:

алтруизъм, саможертва, изкупление, нерешителност, помъдряване, гъвкавост

ОБЪРНАТА:

невъзможност да се реагира, материалното побеждава духовното, себичност, користолюбие

XIII. СМЪРТТА

ИЗПРАВЕНА:

внезапна и радикална промяна, освобождаване от ненужното, остарялото, започване на нещо ново, тленност, неизбежност

ОБЪРНАТА:

неподвижност, застои, провал, загуба, край, смърт

XIV. УМЕРЕНОСТТА

ИЗПРАВЕНА:

сдържаност, търпение, хармония, способност за адаптиране, съвместимост, въздържание, пестеливост, безпристрастност

ОБЪРНАТА:

липса на хармония, неправилен избор, неспособност за адаптация, противоречивост

XV. ДЯВОЛЪТ

ИЗПРАВЕНА:

обаяние, чар, склонност към внушения, оригиналност, скрити сили с които предстои борба, фаталност, лош късмет

ОБЪРНАТА:

загуба на душевно равновесие, поражение, робство, насилие, дребнавост, слабост

XVI. КУЛАТА

ИЗПРАВЕНА

гордост, самонадеяност, злополука, бедствие, разруха, нещастие, позор, измама, катастрофа, раздяла

ОБЪРНАТА

противопоставяне, хаос, злополучие, дезорганизация

XVII. ЗВЕЗДИТЕ

ИЗПРАВЕНА

вяра, надежда, мъдрост, изящество, прозрение, нова енергия, нов живот, задоволство

ОБЪРНАТА

примирение, безропотност, безсилие, страх пред новото, съмнение в собствените сили

XVIII. ЛУНАТА

ИЗПРАВЕНА

екстравагантност, сънища, видения, покой, магия, стремеж към неизвестното, заблуда, интуиция,

ОБЪРНАТА

дебнеща опасност, нестабилност, измама, скандал, неискреност, егоизъм, страх от неизвестното

XIX. СЛЪНЦЕТО

ИЗПРАВЕНА

възход, успех, хармония, приятелство, искреност, триумф, задоволство, любов, преданост, вяра, слава

ОБЪРНАТА

XX. СТРАШНИЯТ СЪД

ИЗПРАВЕНА

развитие, завършек, шанс, здраве, прераждане, решителност, резултат, ново начало

ОБЪРНАТА

угризения, терзания, разкаяние, загуба, вина, слабост, изкупление, наказание, слабост

XXI. СВЕТЪТ

ИЗПРАВЕНА

съвършенство, тотален успех, крайна промяна, хармония, завършване на житейски цикъл, признание, награда,

ОБЪРНАТА

непреодолимо препятствие, враждебна среда, криза, застои, малодушие, бягство

2. Технология за изработване на карти Таро

Най-старите карти Таро безспорно могат да бъдат разглеждани, като част от средновековната и ренесансова миниатюра. Те са рисувани изцяло на ръка с темпера, а голяма част от детайлите и фоновете са позлатени по класическа технология – с подложки от полимент и гравирани орнаменти. Цялото познание и опит на древните майстори миниатюристи може да се проследи и в развитието на изкуството на Таро. А някои изображения типични за картите се срещат и на страниците на книгите от тази епоха. Така например илюстрацията на Колелото на съдбата (**фиг. 15**) се среща във философска книга от около 1460 г. написана от Анциус Манлиус Северинус Боетиус, миниатюриста е анонимен, наречен Майстора на Боетиус. Други изображения, сходни на картите Таро се срещат в илюстрациите на поемите *Триумфи* на Франческо Петрарка, които са популярни

и илюстрирани от редица майстори, като Франческо ди Антонио де' Чиерико (1433 – 1494 г.), Бартоломео делла Гатта от Флоренция, Рикардо ди Нани и др. Това сходство не е случайно, защото се предполага, че триумфите на Петрарка повлияват изключително много при създаването на алегоричните на Големите Аркани, наричани също *Триумфи*.

Развитието на графичните техники, естествено дава нови възможности и за по-широко разпространение на картите Таро. Докато скъпите колоди карти изработвани ръчно в ателиетата на миниатюристите са достъпни единствено на богатите аристократи, то печатните техники, ксилографията, а по-късно гравюрата на метал и литографията правят това изкуство по-популярно. В началото основната рисунка е ксилографски отпечатък, а колорирането се изпълнява ръчно. Постепенно всичко се отпечатва по точно определен ред, технология и инструментариум, който много ясно е документиран на гравюра от XVIII в. (**фиг. 16**) Илюстрацията дава ценни сведения за организацията на производството на карти Таро и всъщност, работилницата представлява, добре функционираща графична база. Операциите са точно определени, всеки работник има различна функция – един подготвя хартията, втори нанася цветовете, посредством издупчен шаблон, трети отпечатва основното изображение с черен цвят, четвърти разрязва картите и накрая идва ред на ретушьор. Така отпечатаните карти се разпределят и се подреждат в красиви кутии изработени от дърво с интарзии и инкрустации или изрисувани ръчно. По-евтините издания са поставяни в картонени кутии.

III ГЛАВА

СЪВРЕМЕННИ ИНТЕРПРЕТАЦИИ НА КАРТИ ТАРО

1. Тарото на Салвадор Дали

Интересът към Таро картите провокира въображението и на Салвадор Дали, който създава оригинална колода карти Таро. Салвадор Дали е художник, скулптор, майстор на бижута, писател, участник във филмови проекти и създател на едни от най-провокативните търговски реклами в САЩ. В по-късните си години, под влиянието на съпругата си Гала, творецът създава тесте от 78 Таро карти, наречено Универсално Таро, издадено за неговия 80-годишен юбилей. Тези карти все още могат да бъдат намерени на пазара. Картите на Дали са изящно изработени, с позлатени краища, а имената на Големия аркан са изписани на английски и испански език. Въпреки, че авторът следва основните принципи на колодата Таро на Waite-Smith, картите му съчетават по изключително неповторим и екстравагантен начин класическо изкуство, кич, сюрреализъм, християнска иконография, римска и гръцка скулптура. Повтарящите се мотиви в колодата са роза, пеперуда, муха и глава на бик.

Всъщност изработването на карти Таро от Дали първоначално е по поръчка на продуцента на филмите за Джеймс Бонд - Хари Броколи, който посещава Дали в Кадакес с предложение за договор за пълно тесте карти (78), което да бъде използвано в следващия филм "Джеймс Бонд", „Живей и ми позволи да умра“ и след това пуснато и на пазара. В книгата си „Любовникът Дали“², певицата и фотомодел Аманда Лиър пише: „Това бе едно от онези предложения, които най-много дразнеха Дали. Помоли ме да свърша работата вместо него, което доста го забавляваше. Всеки следобед се настанявах в стаята *Caracol*, на масата с лампата във формата на охлюв, и изрязвах снимки на картите от книгите, които той ми даваше. Правех колажи и се опитвах да напасна помежду им колкото се може по-добре различните изображения.“ Тези редове са донякъде претендират за съавторство, но е достатъчно да се направи сравнение в интернет за самостоятелните произведения на Аманда Лиър, и се стига до извода, че тя не притежава такъв потенциал и вероятно нейното участие се свежда до техническа помощ при

²Michel Lafon, 1994; ИК Петриков София 1998., p.138.

залепването на колажите и като модел за една от картите - Умереността. Дори и само рисунъкът на тази карта е толкова виртуозен и категоричен, че не оставя съмнение, кой е неговият автор. Все пак, това е ценна информация, защото Аманда Лиър поддържа близки отношения със Салвадор Дали, позира му, тя е негова муза в последните години от живота му, като е поощрявана за това от най-важната жена в живота му, Гала. Отново от нейната книга се разбира, че Маестрото претендира да му бъде изплатена висока сума, с която продуцентът не се съгласява и по-късно Дали продава картите Таро в Ню Йорк, вероятно на издателство US Games, което впоследствие ги издава.

2. Градините Таро на Ники дьо Сен Фал

Едва ли има по-оригинален и по-необичаен начин да бъдат реализирани картите Таро от това да бъдат пресъздадени в триизмерен вид - скулптура. И това не е достатъчно за ексцентричен артист, като Ники дьо Сен Фал. Тя създава парк с огромни фигури, отговарящи на алегиите на Таро. Това дело се превръща в най-значимото произведение на нейния живот –а през последните двадесет години, тя буквално живее в приказката на Таро. Приказен свят, възторг от живота, взрив от цветове, мощна енергия, съчетана с метафизични внушения и в същото време, ясни и категорични символи и алегии, познати от векове. Познатите символи от векове, тук звучат по-различно от всичко, което е познато до днес. И не може да бъде по друг начин, авторът на приказната градина на Таро е странна, колкото са странни и произведенията ѝ.

Авторката споделя за скулптурите в Градината на Таро :

„През 1955 г. отидох в Барселона и видях красивия парк Гюел на Гауди. Намерих и учителя, и съдбата си. Цялата треперех. Знаех, че един ден ще трябва да построя моята собствена Градина на Радостта. Малък кът от Рая. Място за срещи между човек и природа. Двадесет и четири години по-късно щях да предприема най-голямото приключение в живота си, Градината Таро.

Тя бе построена в Тоскана в собствеността на приятелите ми Марела, Карло и Никола Карачиоло. Те одобриха първоначалния модел, който не преставах да променям впоследствие. Градината Таро стана много по-голяма, отколкото първоначално бях предвидила. Нямах срокове и работех в пълна свобода. За да финансирам градината, направих парфюм и скулптурни репродукции.

Когато започнах проекта, си дадох сметка, че това ще бъде опасно приключение, изпълнено с големи трудности. Разболях се от ревматоиден артрит и почти не можех да вървя и да използвам ръцете си. Все-нак продължих. Нищо не можеше да ме спре. Бях омагьосана. А и усеещах, че да направя тази градина бе моя съдба, колкото и големи да са трудностите. Направих от картата на Императрицата свой дом и тя се превърна в център на градината

Тази градина беше направена с трудности, любов, с ентузиазъм, страст и най-вече с вяра. Нищо не можеше да ме спре.

3. Картите Таро на Ясен Гюзелев

Ясен Гюзелев е добре познато име сред ценителите на добрите книги, както в България, така и по цял свят. Всъщност, българската публика едва от няколко години има възможност да се наслади на книги, илюстрирани от него, издадени на български език – „Алиса в страната на чудесата” и „Оливър Туист”. Неговата впечатляваща световна кариера на илюстратор, започва именно с няколко колоди карти за италианското издателство „Lo Scarabeo”. *Милениум* и *Леонардо да Винчи Таро*, са известни и разпространени по света, но в случая се обръща внимание за пръв път на едно тествано карти, което е уникално като изпълнение и техника (кредов картон) – всички карти са нарисувани на един лист, текстовете са изрисувани на ръка на самата карта, аретуш почти липсва. Майсторската рисунка и съвършена техника на изпълнение на Ясен Гюзелев са негова запазена марка, но по-важното качество на тази творба е дълбочината на вникване в посланията на Алегориите и мощното драматично излъчване на колодата озаглавена „1900 година”. Тестето карти е стилистично издържано във властващия стил на епохата – сецесион. А това, което го прави особено интересно е, че все още не е издавано, няма никакви публикации за него досега, а притежава всички качества да стане една от най-успешните колоди. За издателство Ideogramma, художникът илюстрира „Пинокио”, който излиза първо като карти Таро. С илюстрациите към „Пинокио” Гюзелев участва в ежегодния панаир на детската книга в Болоня и е отличен с наградата „Илюстратор на годината.”

IV ГЛАВА

Карти Таро от Атанас Атанасов

В устойчивите параметри на една програмно изведена естетика, позована на Предренесанса и Ренесанса, рисуващият художник успява да отключи неочаквана сетивност и визуална метафора, които проговарят в съвремието. Странно и необяснимо е как високият идеал на Куатроченто успява да проработи в постмодерната ситуация. Въпросът е дали днес е възможно да те застигнат сенките на Фра Анжелико и Ботичели и да запазиш самообладание и творческа индивидуалност.³

Вероятно, увлечението на Атанас Атанасов към изкуството на Византия и Италианския Ренесанс и тяхното влияние в собственото му творчество, е причината да бъде забелязан от арт директора на издателство Lo Scarabeo Пиетро Алиго. Възможността да работи върху интерпретации на картините от големите майстори на епохата за създаване на карти Таро, оказва допълнително влияние и възпитание в духа на тези ценности и оставя траен отпечатък върху неговите произведения и опита му да ги прилага в условията на съвременността.

Издателство Lo Scarabeo му възлага серия от интересни проекти, на базата на творчеството на големи автори, като Йеронимус Бош, Сандро Ботичели и Густав Климт, както и един проект в съавторство с Ясен Гюзелев – Малките Аркани (56 карти) на колодата му по Леонардо да Винчи. Атанас Атанасов разработва и живописен вариант на емблематичното Таро на Мантеня. Недовършен остава проектът по произведения на Микеланджело.

Хронологичен списък на Картите Таро от Атанас Атанасов:

Antichi Tarocchi Illuminati (Sola Busca), Lo Scarabeo, Torino, 1995

I Tarocchi Dei Visconti, Lo Scarabeo, Torino, 1997

Bosch Tarot, Lo Scarabeo, Torino, 1999

³ Станислав Памукчиев, бюлетин СБХ, бр.03, 2016, стр.26

Таро по Йеронимус Бош, Хайд, Бургас, 1999
Таро по Йеронимус Бош, ИК Нике, София, 2000
Golden Tarot of the Tsar, Lo Scarabeo, Torino, 2000
Mantegna Tarot, Lo Scarabeo, Torino, 2000
Karma Angels, Lo Scarabeo, Torino, 2003
Leonardo da Vinci Tarot, by Iassen Ghiuselev and Atanas Atanassov, Lo Scarabeo, Torino
2003
Golden Tarot of Renaissance (Estensi Tarot), by Jo Dworkin (псевдоним на Атанас
Атанасов), Lo Scarabeo, Torino, 2004
Таро по Йеронимус Бош, Кибеа, София, 2005
Golden Tarot of Klimt, Lo Scarabeo, Torino, 2005
Golden Botticelli Tarot, Lo Scarabeo, Torino, 2007
Таро по Едгар Алън По, Формат Квадрат, София, 2016

V ГЛАВА

КАРТИТЕ ТАРО ПО СТИХОВЕ НА ЕДГАР АЛЪН ПО.

ПОДГОТВИТЕЛНИ РИСУНКИ.

ТВОРЧЕСКИ ПРОЦЕС

„У Едгар По има една черта, която го отличава рязко от всички други писатели и е негова характерна особеност: това е силата на въображението. Не че той превъзхожда с въображението си останалите писатели; но в неговото въображение има една такава особеност, която не сме срещали другаде: това е силата на подробностите... в разказите на По вие виждате до такава степен ярко всички подробности на представения образ или събитие, че на края като че ли се убеждавате в неговата възможност и реалност, макар това събитие да е или почти съвсем невъзможно, или още никога да не се е случвало на този свят... У По има фантастичност, но тя е някак материална, ако бихме могли така да се изразим. Вижда се, че той е напълно американец, даже и в най-фантастичните си произведения.“⁴

Да направиш нещо, което никой друг не е правил преди теб е достъпно само за малцина, за избрани. Едгар Алън По е сред малцината – трудно е да се изброи всичко, което е направил за пръв път: утвърждава разказа, като самостоятелна литературна форма, написва първите детективски разкази и романи, родоначалник е на научната фантастика като жанр, майстор на ужасяващи истории, предшественик на символизма. Той е нещо като „пророк“ в литературата. Именно пророческата му дарба прави творчеството му изключително интересно за интерпретация в света на картите Таро. В редица негови произведения се срещат описания на факти, действия и събития, много преди те да се случат в реалния живот. Така например в романът „Приключенията на Артър Гордън Пим“, Едгар По, описва корабкрушенска история, която се случва в действителност десетилетия по-късно, дори има съвпадения на имена. В същия роман има описание на

⁴Едгар Алън По, Спускане в Маелстръом, Галактика, София, 1979 (Предговор Огнян Сапарев), стр.1

свойствата на течните кристали, много преди да бъдат открити. Този факт е забелязан от съветски професор през шейсетте години, когато книгата е преведена на руски език. Днес е известно, че с електрошок се възстановява сърдечният ритъм и се възвръща живота на пациента, но когато е написан разказа „Разговор с мумия“, до тогава тази практика е съвсем непозната за медицината. „Еврика: Прозаична поема“, есе, написано по негови лекции през 1848 г., включва космологична теория, която предшества теорията на Големия взрив с 80 години, както и първото възможно решение на парадокса на Олберс. Писателят дава интуитивен отговор на парадокса: *„Вселената не е достатъчно стара, за да видим най-старите и звезди“*. След около половин век официалната астрофизика стига до същия извод, благодарение на немския астроном Йохан Медлер и математическите изчисления на Уилям Томсън лорд Келвин през 1901 г. „Еврика: Прозаична поема“ е посветена на немския изследовател Александър фон Хумболт и изучава взаимовръзките между Господ и Вселената. Писателят не се опира на други научни трудове в „Еврика“ и вместо това пише по чиста интуиция, поради което самият той смята произведението за литературно произведение, а не за научно, но въпреки това е истина.

Както повечето хора на изкуството, дръзнали да изпреварят времето си Едгар Алън По е предмет на унищожителна критика от своите съвременници. Поезията му се определя като лошо стихоплетство и ниска култура. Наричан е *„празно дрънкало“*. Фактът, че е толкова харесван от французите и е оказвал голямо влияние върху френската литература се обяснява с това, че те не разбират добре английския език и влагат в неговите думи това, което на тях им се иска. Въпреки всичко влиянието на Едгар Алън По върху литературата по целия свят е огромно. Писатели от най-различни жанрове черпят вдъхновение от неговото творчество. С поезията си повлиява на поети като Шарл Бодлер, Пол Валери, Проспер Мериме и др. Детективските му новели и разкази са вдъхновение за Артър Конан Дойл и Агата Кристи, а Жул Верн е негов последовател в научно-фантастичния жанр. Неговите наситени с ужас, зловещи и мрачни разкази и в наши дни продължават да бъдат пример за сценаристи, режисьори и продуценти за така популярните филми на ужасите.

Животът му е поредица от тежки загуби на най-близките му хора. Още на две години остава сирак, любимата му жена Вирджиния умира две години след сватбата им. Може би, затова някои от основните теми на неговата поезия са: смъртта, живота след смъртта, какво става с душата след края на житейския път, какъв е Господ и има ли го изобщо.

Макар, че е най-известен с мрачни, страховити и зловещи истории в поезията си, той е представител на романтизма в американската литература. Естет по природа, за него красотата е болезнено привлекателна, а дори и в най-мрачните и зловещи ситуации търси нейната положителна сила, но невинаги я намира. Интересува се от науката и подхранва неизчерпаемостта си въображение, вижда се в бъдещето и предвижда неговото развитие, но усеща и неизбежната заплаха от това развитие.

Изброените факти и любопитни ситуации от живота и творчеството на Едгар Алън По са в подкрепа на идеята, че неговото творчество е подходящо за интерпретации в света на картите Таро. Тук не става въпрос за буквално илюстриране на негови произведения, а за подбор на цитати от стихотворения, които да съответстват в известна степен на значенията на картите. Разбира се, в разказите и новелите на Едгар Алън По, също могат да се открият идеи, насочващи и отговарящи на символиката и иконографията на Таро, но поезията с по-кратките си форми е много по-подходяща за тази симбиоза. Поезията е в тясна връзка с картите Таро още от времето на Франческо Петрарка, когато неговата поема „Триумфи“ описва триумфите на Цезарите, но и възпява добродетелите доближаващи човека до Господ. Смята се, че именно „Триумфите“ на Петрарка дават началото на играта на Триумфи и едно от наименованията на Големите Аркани. Основните сили, движещи човека описани от Петрарка са подредени в следния йерархичен ред: Любов, Скромност, Мъдрост, Смърт, Слава, Времето и над всички е Вечността. Не е трудно да се сблъскаш с всички тези сили и в поезията на Едгар По, но в тази колода, стиховете са извадени от контекста на дадено стихотворение така, че да подчертаят значението на картата, в много случаи те нюансират в определена посока това значение. Рисунките не винаги илюстрират стиховете, по-скоро следват иконографията на картите Таро, а стиховете обогатяват тяхното значение. Зрителят или гадателят схващат по различен начин изображенията и символиката в Арканите, според собствената си култура, интереси, предпочитания и не на последно място опит и възпитание. Това, че наред с изображенията се появяват и цитати от стихове на Едгар Алън По, прави още по-сложни и без това многобройните значения на всяка карта. Въпреки изброените *пророчества* в творчеството на Едгар Алън По, цитатите приложени към илюстрациите на картите, са не толкова пророчески, колкото насочващи.

Идеята за създаването на колодата карти с цитати от различни стихове на Едгар Алън По възникна около 2010 година, когато преводачът Александър Тончев и Атанас Атанасов започват съвместна работа по проекта за издаване на нови преводи на поезията на По. Някои от илюстрациите за тази книга са замислени по такъв начин, че да отговарят и на значението на картите Таро, а други са рисувани съобразено с иконографията на Таро, а към тях са добавяни подходящи текстове от Едгар По.

Оригиналните рисунки са изпълнени с цветни молви 0.5 и 0.35 мм. върху хартия Фабриано Артистиков размер 11/22, но те са предхождани от няколко предварителни варианта в по-малък размер, докато композицията и всички детайли са категорично изяснени. Едва след това предварително проектиране се пристъпва към работата по окончателния вариант.

Обикновено фигурите на картите Таро са нарисувани с едни и същи пропорции за всяка колода, като до голяма степен се повтаря една и съща композиция и монотонно излъчване. В тестето карти по стихове на Едгар Алън По подходът е съвсем различен – тук в композициите се редуват - фигури в цял ръст, полуфигури, близки планове, пейзажи. Така например картите Лудият и Папата са представени само с портретни изображения в близък план и ръце, а картата на Магьосника – само с ръце. Полуфигура е Папесата, а Влюбените са композиция от две полуфигури в близък план. Силата също представлява част от полуфигура в комбинация с хвърлена сянка, повтаряща нейната форма, по подобен начин е решена и композицията на Отшелникът. Картите, в които главните герои са изобразени в цял ръст са *Императрицата*, *Императорът*, *Колесницата*, *Справедливостта*, *Умереността*, *Провесеният*, *Звездите*, *Луната* и *Слънцето*. Единствената многофигурна композиция е *Колелото на съдбата*, а като пейзажи са решени *Смъртта*, *Кулата*, *Страшния съд* и *Светът*. В картата *Дяволът*, главното действащо лице е фигурата на Гарванът с разперени крила.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Настоящият дисертационен труд няма претенции за изчерпателно разглеждане на всички известни и запазени карти Таро през вековете, а по-скоро се явява подбор на произведения с висока художествена стойност. Вероятно прави впечатление, че са пропуснати или съзнателно избегнати важни от гледна точка на езотеристите колоди, като тарото на Осуалд Уърд, Райдър-Уайт Таро, Алистър Кроули Таро и други. Разглеждайки историята и развитието на картите Таро, ясно се разграничават две тенденции:

- Първата е при ренесансовите карти, които се използват предимно за развлечение и интелектуални игри, но имат и моралистично-възпитателен характер. В техните изображения се съдържа и до голяма степен изкуството на паметта, в тях са закодирани и съхранени различни човешки дейности типични за епохата.

- Втората тенденция се свързва с използването на картите Таро, като магичен инструмент и средство за гадаене на бъдещето. За начало се приема протестантския пастор и окултист Антоан Курт де Гебелин (1727-1784) през XVIII век, който прокарва идеята за връзката на картите Таро с древната египетска култура. Също така, авторът свързва произхода им с мистичната книга на Тот, която съдържа всички тайни и мъдрости на света. Негов последовател е Жан Баптист Алиет, известен, като Етейла, професионален гадател на карти и създател на първите карти, специално предназначени за гледане (*Grand Etteila: Ou Tarots Egiptiens*) и създател на първата книга за същата цел (*Как да се забавляваме с тесте карти , наречени Таро*, 1785 г.).

Тези две различни посоки са свързани с приложението и използването на картите, но в същото време се различават и други две тенденции, отнасящи се до реализирането на различните тестета. В началото картите Таро са изключително скъп продукт, изработват се ръчно в ателиетата на известни художници и са достъпни само за аристократите. Тези колоди са неразривно свързани с развитието на средновековната миниатюра и представляват една специфична част от нея. Другата тенденция за производството на карти е свързана с развитието на графичните техники. Тя дава възможност за много по-широко разпространение на картите, поради значителното поевтиняване на продукта.

Характерно за този период е стилизирането на изображенията, опростяването на изразните средства с черен контур и оцветяване с до два-три допълнителни цвята. За разлика от по-ранните Аркани, които са изпълнени с по-сложен рисунък, изграждане на обем, фино нюансиране на цветовете и в много случаи с гравирана позлата по фона и по някои от детайлите.

През втората половина на XX век издаването на карти Таро получава нов тласък, благодарение на американския издател Стюарт Каплан, който сам издава някои стари колоди от собствената си колекция. Постепенно картите Таро се превръщат в цяла индустрия, в която са въввлечени артисти от различни сфери на изобразителното изкуство – майстори на илюстрации, комикси, графични дизайнери, фотографи, 3D дизайнери и дори скулптори. Това проучване в неговата част за символиката и иконографията на Големите Аркани, би могло да бъде в полза на студенти, артисти и изследователи, проявяващи интерес в тези области, които биха могли да реализират свои проекти в доста специфичната територия - изкуството на картите Таро. Макар на пръв поглед да изглеждат схематични, стандартизирани и ограничени иконографски, Арканите по своята същност са една необятна територия, на която може да се развихри въображението и таланта на артиста. Привидно ограничен от задължителната символика и канони при рисуването на фигурите, художникът притежава пълната свобода при избора на сюжет и композиране на изображението. Всъщност, Alegориите на картите Таро олицетворяват Живота в неговата цялост, сложни взаимоотношения, морални и етични категории, религия, митология. А грандиозната творба на френската художничка Ники дьо Сен Фал, „Градината на Таро“ е пример за това, как Alegориите на картите Таро могат да живеят и като самостоятелно програмно произведение на изкуството, напълно в духа на модерното изкуство от края на XX век, при това в триизмерен вид.

Друг важен момент, отбелязан в настоящето изследване е разглеждането на картите Таро на Ясен Гюзелев. Неговата впечатляваща световна кариера на илюстратор, започва именно с няколко колоди карти за италианското издателство „Lo Scarabeo“. *Милениум и Леонардо да Винчи Таро*, са известни и разпространени по света, но в случая за пръв път се обръща внимание на едно тествано карти, което е уникално като изпълнение и техника (кредов картон) – всички карти са нарисувани на един лист, текстовете са изрисувани на ръка на самата карта, а ретуш почти липсва. Майсторската рисунка и съвършената

техника на изпълнение на Ясен Гюзелев са негова запазена марка, но по-важното качество на тази творба е дълбочината на вникване в посланията на Alegориите и мощното драматично излъчване на колодата озаглавена „1900 година“. Тестето карти е стилистично издържано във властващия стил на епохата – сецесион. А това, което го прави особено интересно е, че все още не е издавано, няма никакви публикации за него досега, а притежава всички качества да стане една от най-успешните колоди.

Адаптацията на произведения от значими художници, като Йеронимус Бош, Леонардо да Винчи, Сандро Ботичели и Густав Климт, представлява сложен творчески процес, който включва детайлно проучване на тяхното творчество за подбор на подходящи сюжети, чрез средствата на рисунката, за създаване на нови колоди карти Таро. Част от този процес е копирането на детайли от картини, прекомпозиране, допълване и тяхната промяна, с цел да се постигне необходимото излъчване и значение на дадена карта. На места е невъзможно да се намери подходящата картина за някоя карта и затова се налага да се нарисува ново изображение в стила на майстора, който е патрон на колодата. Да бъде художника последовател на стила на представител от световната класика е възможно, само ако се превърне в техен ученик и подходи с необходимият респект и уважение. Друго задължително условие за създаване на тези карти е проучването на значението и алегиите на Таро, както и преглед на иконографските примери. Този труд систематизира значенията и символиката на големите Аркани, което в голяма степен улеснява работата по създаване на нови колоди карти Таро.

Най-важната и основна цел на това проучване е сравняване на различни колоди и създаване на едно авторско тесте карти Таро, базирано на стихове от Едгар Алън По. Поезията е свързана с картите Таро още от времето на Франческо Петрарка и неговите поеми наречени Триумфи. Не случайно Големите Аркани в едно тесте, също се наричат и Триумфи. Идеята е да се създаде колода карти, в която поезията се намесва пряко и думите, наред с изображението се определят и нюансират едновременно със значението на картата, като се допълват взаимно. Около 1460 година по времето, когато е правено Тарото на Мантеня, излиза една поетична творба от Матео Мария Боярдо (1441-1494), граф на Скандиано, озаглавена *Пет глави за Страх, Ревността, Надеждата, Любовта и един Триумф на Света*. По това литературно произведение е изработено тесте карти наречено *Фантастично Таро*, което съдържа 22 триумфа и 56 редови карти. Поетът

създава и нова оригинална игра която, (както и картите), за съжаление не е запазена до наши дни, но има сведения, че сонетите са записани над фигурите. Именно това изчезнало произведение е моделът при работата върху картите Таро по Едгар По. Разбира се, стиховете на Едгар По не са писани специално за картите и затова е необходимо дълго проучване и търсене на подходящи цитати. За много от Арканите има дори по няколко подходящи строфи, но за други е трудно да се намери цитат. Допълнително затруднение е факта, че се работи с превод на български език, а превод на поезия не всякога може да предаде буквалния смисъл на съдържанието. При сравняването на различни преводи се установява, че често оригиналът се различава по смисъл от конкретния превод. За да се избегнат тези проблеми, предстои работа по нов проект с оригиналните текстове на английски език, с помощта на писателя Джордано Берти.

Този труд е първото проучване върху изкуството на картите Таро в България, отваря нови възможности и може да служи за основа, на предстоящи и бъдещи научни разработки:

1. Изследване на символиката и иконографията и на Малките Аркани;
2. По-задълбочено проучване на връзките между ренесансовата миниатюра и картите Таро;
3. Може да бъде проследено развитието на графичните техники през вековете, отразено в производството на картите Таро;
4. Български художници, които рисуват карти Таро.

ПРИНОСИ

1. За пръв път на български език се прави проучване върху изкуството на картите Таро
2. За пръв път се прави опит да се съберат и систематизират необходимите познания за създаване на карти Таро – значение на всяка карта от Големите Аркани, иконология, иконография
3. За пръв път се обръща внимание на една неиздадена досега колода от Ясен Гюзелев
4. Прави се опит да се създаде представа, (чрез средствата на рисунката) как биха изглеждали карти Таро, създадени от Йеронимус Бош и Густав Климт
5. За пръв път се създава колода карти Таро по стихове на Едгар Алън По

ПУБЛИКАЦИИ ПО ТЕМАТА:

1. Триизмерно гадателство – градините Таро на Ники дьо Сен Фал. – IV Научна конференция „Съвременни технологии в културно-историческото наследство“ Технически университет София, 2016
2. Едгар Алън По – интуиция, пророчество, истина. – V Научна конференция „Съвременни технологии в културно-историческото наследство“ Технически университет София, 2017

БИБЛИОГРАФИЯ

Andrea Vitali-Terry Zanetti, I Tarocchi - storia arte magia, Edizioni Le Tarot, Faenza, 2006
Brian Innes, The Tarot How to use and interpret the cards, Black Cat, London, 1987
Bernadette Costa-Prades, "Niki de Saint Phalle", ed. Libretto, Paris, 2014
Botticelli, Park Lane, London 1994
Eva di Stefano, Gustav Klimt – art nouveau visionary, Sterling, New York, 2008
Giles Neret, Klimt, Taschen, Koln, 2001
Giordano Berti, Storia dei Tarocchi, Arnoldo Mondadori Editore S.p.A., Milano, 2007
Giordano Berti/Sofia Di Vincenzo, Antichi Tarocchi Illuminati, Lo Scarabeo, Torino, 1995
Giordano Berti, I nuovi Tarocchi Waite, Lo Scarabeo, Torino, 1995
Il Castello dei Tarocchi, a cura di Andrea Vitali, Lo Scarabeo, Torino, 2010
Ingo F. Walther / Norbert Wolf, Masterpieces of illumination, Taschen, Koln, 2005
Isidro Bango Torviso/Fernando Marias, Bosch realidad, simbolo y fantasia, Silex, 1982
L. D. Ettlinger/Angela Ottino della Chiesa, Leonardo da Vinci, Penguin Books, 1985
Lucia Pesapane, Niki de Saint Phale: Le Jardin Des Tarots, 2014
J. Seznec, La sopravvivenza degli antichi dei, Bollati Boringhieri, Torino 1980
M.Dummett, Il Mondo e L'Angelo. I Tarocchi e la loro storia, Bibliopolis, Napoli 1993
Michelangelo, Sirrocco, London, 2005
Oswald Wirth, Le Tarot des Imagiers du Moyen Age, 1927
Paul Joannides, Michelangelo, 5 Continents Editions srl, Milano. 2003
S.R.Kaplan, The Encyclopedia of Tarot, U.S. Games Systems, New York-Stamford 1978-86-90
Wilhelm Fraenger, Hieronimus Bosch, VEB Verlag der Kunst Dresden, 1975
1987-2007 Lo Scarabeo, Lo Scarabeo, Torino, 2007

Аманда Лиър, Любовникът Дали, Петриков, София, 1998
Анна Форлани Темпести, Шедеври Возрождения, Изобразително искусство, Москва 1982
Васил Йончев, Книгата през вековете, Български художник, София, 1976
Етторе Камезаска, Мантенья, Слово, Москва, 1996
Едгар Алън По, Поезия, Стефан Добрев, София, 2015
Едгар Алън По, Поеми, София, 1920
Едгар Алън По, Страната на сънищата, ИК Златорог, София, 1996
Едгар Алън По, Спускане в Маелстриъм, Галактика, София, 1979
Едгар Алън По, Стихотворения и поеми, ИК Сребърен лъв, София, 2001
К.Цонев, Технически наръчник на художника, Наука и изкуство, София, 1957
Л. Е. Фейнберг/ Ю. И. Гренберг, Секрети живописи старих мастеров, Изобразително искусство, Москва, 1989
П. Скот Холандър, Таро за начинаещи, Хермес, Пловдив, 2011
Ричард Смоули/Джей Кини, Скрытая мъдрост, Кибеа, 2009

<http://ilgiardinodeitarocchi.it/>

<http://www.aeclectic.net/tarot/>